

472.

30/4/48

1938
1938
1938

DUPA DOUAZECI DE ANI

13

de SILVIU DRAGOMIR

Membru al Academiei Române.

Ca un cântec de departe reînvie astăzi amintirile de acum douăzeci de ani. Pare-că văd, prin perdeaua străvezie a celor două decade dela proclamarea unității naționale, cum se desfășură, clipă de clipă, sărbătoarea dela Alba Iulia și cum sbucnește sfânta bucurie a unui neam, care-și deschide inima în fața mărețului răsărit de soare !

Primirea Marelui Consiliu Național, care a sosit dela Arad, Vineri în 29 Noembrie și apoi, ceas după ceas, roiurile de cărturari români, care năpădeau ulițele mohorâte ale orașului, înflorind cu chipurile lor transfigurate, luminatul ajun al zilei mari; forfo-teala nervoasă a bândătenilor, care au sosit la Bălgrad printre cei dintâiu, trecând peste noul cordon militar, spre a revendica cu glasul plin de emoție și integritatea lor; creșterea valului de oameni care alergau din toate unghiurile țării, fălfâind "imputernicirile" întregii obște românești ; întrunirea Consiliului într'o cameră dela hotel, pentru a redacta moțiunea istorică ; discuția vehementă pentru descătușarea de condiții a unirii și pe urmă răsăritul zilei mari și închegarea tuturor năzuințelor într'un singur cuget : proclamarea unității naționale.

Ziua de 1 Decemvrie 1918, în care s'a ținut adunarea națională dela Alba Iulia va rămâne deapururea o piatră de hotar a istoriei noastre. Ea a fost rezultatul logic al evoluției istorice, fructul luptelor de emancipare a poporului românesc și triumful ideilor generoase pentru care s'a vărsat, cu atâta prisosință, sângele scump al fraților noștri.

În cele trei decenii, care au precedat războiul mondial, mișcarea politică a Românilor ardeleni a fost alimentată de curente nouă, care au cristalizat ideile, au intensificat forțele rezisten-

ței naționale. Noua "suplică umilită" către împăratul, "Memorand"-ul, care se plămădi exact la o sută de ani după cea dintâiu, avu meritul să răscolească conștiința masselor, să producă declarații, care vor împodobi paginile istoriei noastre politice și să scoată la iveală spiritul de șteptă al Generației lui Vasile Lucaciu și Ioan Rațiu. Ideea națională eși biruitoare din atmosfera apăsătoare a temnițelor dela Vaț și Seghedin și sub raport politic mișcarea memorandistă înregistra o îndoită izbândă : ea izbutise a convinge opinia Europei civilizate despre necesitatea unei modificări grabnice a configurației monarhiei austro-ungare, pentru a elibera popoarele încătușate și reușise a zgudui din temelii încrederea bătrânilor noștri în așa zisa politică de tradițională lealitate față de burgul din Viena. Noua generație, care se ridică după un deceniu, cu un program de activitate politică transferată în incinta parlamentului ungar, era de acum pe deplin însuflețită de ideea integrității. Dela 1905 până la 1914, cât durează această mișcare de preparație și de purificare sufletească, se proiectează limpede umbra evenimentelor, ce se vor precipita vijelioase. Deputații aleși fac să se audă departe ecoul aspirațiilor noastre. Presa română pare conștientă de apropierea ceasului, care va aduce răscumpărarea trecutului plin de suferințe și nici o clipă de slăbiciune nu umbrește condeiele într'aripate dela Sibiu, Brașov sau Arad. Acelaș izvor de apă vie a naționalismului îi inspiră acum pe toți și, încetul cu încetul, toată viața noastră de intelectuali burghezi, în Ardeal și Banat, a fost penetrată de "fluidul resurecțiunii". In această atmosferă marele animator, care a fost totdeauna dascălul dela Văleni, Nicolae Iorga, profet inspirat și judecător drept, împrăstia cu mâna plină de belșug mângâiere durerilor de toate zilele și făurea nădejdiile proaspete de mâine, iar dela noi, ca o expresie promptă a vremii, răspundea, învelind în alegorii transparente, credința și idealurile unei epoci, poetul, care înstruna "Zăcăntarea pătimirii noastre". In deosebire de mișcarea anilor 1790, când programul făurit de stălucita pleiadă a cărturarilor ardeleni, n'a putut fi sprijinit de o acțiune conștientă a masselor și în deosebire chiar de mișcarea revoluționară dela 1848, când între idealul schițat pe "Câmpia Libertății" și între acțiunea eroică

a maselor țărănești s'a intercalat un element străin, Curtea dela Viena, în ajunul marilor realizări de acum douăzeci de ani ideea politică și acțiunea masselor progresa într'acelaș ritm unitar spre termenul logic al evoluției istorice.

Poporul nostru din Ardeal și Banat, a așteptat, cu respirația întretăiată, hotărîrea României, în clipele tragice ale mobilizării austro-ungare din 1914. Din moment ce armata română n'a pornit să lupte alături de vrășmașii săi seculari era logic, că România își rezerva posibilitatea de a interveni pentru realizarea idealului său național. Așa am tălmăcit noi hotărârile Consiliului de Coroană, ce s'a ținut la Sinaia sub președinția Regelui Carol I și părerea aceasta au împărtășit-o toți Români, cu toate că în primele zile ale războiului presa ungurească se nizuia să împrăstie șvonul, că România va intra în acțiune alături de Unguri și Austriaci. De aceea comitetul național se învăluie în tăcere, deoarece simțea, că nu mai are dreptul să vorbească și de aceea instinctul vieții singur covârșea doar tragicul situației în care se găseau soldații români, mobilizați spre a lupta pentru o cauză străină. Clipind șiret din ochi și îmbrățișând cu priviri calde conturul albastru al munților, care înghițeau nădejțile lor lacome, ei plecau voioși spre câmpurile morții, sub cutele steagului tricolor.

În răstimpul celor doi ani de neutralitate, Români din Ardeal au cunoscut și ei deci, ca o unică mângâiere, în crâncena frământare a măcelului uriaș, "poezia așteptării", care ungea cu balsam tămăduitor rănilor sângerânde. Cenzura și starea de asediu au redus, în mare parte, manifestările vieții naționale, ce luase un avânt atât de îmbucurător, pe toate terenurile. Fărâma de concesiuni, pe care le făcu guvernul unguresc, acordând amnistie politică și dreptul de a folosi culorile naționale, alături de cele ungurești, nu contribuie cu nimic la o apropiere sinceră către politica oficialității austro-ungare. Ca la un gest magic, întreg poporul, perfect solidar, se retrase într'un mutism cu înțeles profund, care era totuși atât de elocuent. Răspunderea viitorului rămânea de acum întreagă fraților liberi.

De aici încolo nici o acțiune politică n'a mai fost inițiată, în mod oficial, de comitetul național. Incercările de împăcare reînoite în 1914 și în 1915 n'au mai dus la nici un rezultat și

puterile centrale au început să desceifreze, începutul cu începutul, gândurile lui I. I. C. Brătianu, maestrul neîntrecut al luptei diplomatice.

Se știe, că însuși comandamentul german a luat de două ori inițiativa, în 1915 și 1916, de a preveni printr'un atac inopinat declararea de războiu a României, iar din memoriile politice ale fostului ministru Kristöffy se vede, că și în cercurile ungurești își făcuse loc convingerea "că Ardealul se coace pentru despărțire, mai curând sau mai târziu, dacă," - spunea el "nu vom izbuti, în urma unei conjuncturi norocoase, să anexăm noi România la monarhia austro-ungară".

Cum trec ani, lărgind într'una perspectiva, îmi apare astăzi tot mai clar de ce Românii din Ardeal au știut să sufere, scrâșnind din dinți, după declararea de războiu a României, loviturile crunte aplicate de desnădejdea dușmanului. Ne-am recules de îndată însă, astfel că biruința definitivă ne-a găsit deplin pregătiți. De aceea mișcarea revoluționară din Ardeal deslănțuită atunci are un caracter cu totul deosebit: ideea unității naționale pune frâu dintru început deslănțuirii patimelor și, dela 10 Noembrie 1918 încoace, toată suflarea românească știe, că trebuie să se ia "puterea deplină de guvernare asupra teritoriilor locuite de Români" și că "tot atunci este a se sista pe acelaș teritor orice alt imperiu". Masele adunate la Alba Iulia erau însuflețite numai de acest gând a cărui formulă unică și definitivă era proclamarea însăși a unității naționale. De aceea am cerut curmarea discuțiilor și eliminarea condițiilor, nu fiind că am fi fost mai puțin generoși decât vechea conducere a partidului național, ei pentru că simțeam că unica datorie a noastră era să ne afirmăm voința de unire, clar, categoric și fără nici o reticență, în auzul lumii întregi. Experiența celor douăzeci de ani a justificat pe deantregul punctul nostru de vedere, chiar "bătrânii" ne abandonând mai pe urmă "condițiile", după ce s'au convins că "autonomia provizorie" era un vis urât în care stăru-

iau chinurilor umbrele trecutului vitreg.

Mai mult ea oricând, mai ales în momentul de față, simțim că marile realități organice, pe care se sprijină ființa înșăși a Statului și neamului, nu pot constitui obiect de târguia-lă.

Trimis înaintea de sfârșitul adunării să vorbească mulțimei imense de țărani, îngrămădiți ea o cunună în jurul cetății, m'am strecurat, plin de emoție până la una din tribunele ridicate pe platou. Mi-a fost dat să anunț atunci, cel dintâiu, proclamarea unirii de către reprezentanții autorizați ai națiunii și să asist la deslănțuirea furtunei de glasuri ale poporului mântuit de suferințe și eliberat de jugul robiei.

Fulgi mari de zăpadă începuseră să cadă. Am plecat singur din cetate, dar de departe mă urmărea încă vuetul surd al mulțimei, care printr'o hotărâre răspicată și-a răscumpărat trecutul, pentru a păși în plină lumină.

După douăzeci de ani mă închin din nou în fața mărețului răsărit de soare a neamului meu. Alba Iulia are astăzi mai mult ca puterea unui simbol. Ea este o reafirmare sărbătorească a voinței neștrămutate de unire, ea o împărtașanie sfântă, în care ne mărturisim una cu trupul dumnezeescului Mântuitor.